

अध्याय २ रा.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वत्यै नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥

श्री कुलदेवतायै नमः ॥ श्री सीतारामचंद्राभ्यां नमः ॥

श्री सद्गुरु साईनाथाय नमः ॥

पूर्वाध्यायीं मंगलाचरण । जाहलें देवताकुलगुरुवंदन ॥

साईचरित्रबीज पेरून । आतां प्रयोजन आरंभूं ॥ १ ॥

अधिकारी अनुबंध दिग्दर्शन । अति संकलित करूं विवेचन ॥

जेणें श्रोतयां ग्रंथ प्रवेशन । आयासेंवीण घडेल ॥ २ ॥

प्रथमाध्यायीं यथानुक्रम । करून गोधूम पेषणोपक्रम ॥

केला महामारीचा उपशम । आश्चर्य परम ग्रामस्थां ॥ ३ ॥

ऐशा साईच्या अगाध लीला । श्रवण करितां आनंद झाला ॥

तोच या काव्यरूपें प्रगटला । बाहेर उतटला प्रेमपूर ॥ ४ ॥

म्हणून साईचे घन्यवाद । वाटलें यथामती करावे विशद ॥

होतील ते भक्तांस बोधप्रद । पापापनोद होईल ॥ ५ ॥

तदर्थ हें साईचें चरित्र । लिहूं आदरिलें अति पवित्र ॥

आरंभिलें हें कथासत्र । इह परत्र सौख्यद ॥ ६ ॥

सन्मार्गदर्शक संतचरित्र । नव्हे तें न्याय वा तर्क शास्त्र

तरी होईल जो संतकृपापात्र । तथा न विचित्र कांहीच ॥७॥

तरी ही प्रार्थना श्रोतयांलागीं । व्हावें जी या आनंदाविभागी
 धन्य भाग्याचा तो सत्संगी ॥ कथा व्यासंगीं निरत जो ॥८॥
 चिर परिचित जीवाचा मित्र । सहवास ज्याचा दिवस रात्र ॥
 त्याचें न मज रेखाटवे चित्र । संतचरित्र काय लिहूं ॥ ९ ॥
 जेथ माझें मज अंतरंग । ओळखूं येईना यथासांग ॥
 त्या म्यां संता मनींचें तरंग । वर्णवे निर्व्यंग कैसेनी ॥१०॥
 करूं जातां स्वरूपनिर्धार । मूकावले जेथ वेदही चार ।
 त्या तुझ्या रूपाचा विचार । कळेल साचार मजकैसा ॥११॥
 स्वयें आधीं संत व्हावें । मगसंतां यथार्थ जाणावें ॥
 तेथ मी संतांस काय वानावें । हे मज ठावें आधींच ॥१२॥
 सप्त सागरींचें पाणी । त्याचीही करवेल मापणी ॥
 आकाशास घालवेल गवसणी । परी न आयणीं संतयेती ॥१३॥
 जाणें मनीं मी एक पामर । परी बाबांचा प्रताप अनिवार ।
 पाहून उठे गावयाची लहर । तीही अनावर हों पाहे ॥१४॥
 जय जयाजी साई राया । दीना दुबळ्यांचिया विसाविया ॥
 अगाध न वर्णवे तुझी माया । करी कृपा या दासावर ॥ १५ ॥
 लहाना तोंडीं मोठा घांस । तैसें हें होईल माझें साहस ॥
 होउं न देई माझा उपहास । वाटे हा इतिहास लिहावा ॥१६॥
 संतचरित्रें जे जे लिहिती । त्यांवरी भगवंताची प्रीति ॥
 ऐसें महाराज ज्ञानेश्वर वदती । धरावी भीति मग मी कां ॥१७॥
 माझियाही मनींही स्फूर्ति । चेतविती तीच भगवंतमूर्ति ॥
 स्वयें जरी मी जड मूढमती । निजकार्यपूर्ति ती जाणे ॥ १८ ॥

भक्त जी जी सेवा कल्पिती । संत स्वयेंच करवून घेती ।
 भक्त केवळ कारण निमितीं । सकळ स्फूर्ति संतांची ॥ १९ ॥
 सारांश हा साई स्वयें करवी । निजचरित्र मज मूर्खा करवीं ।
 कोणेंच या कथेची थोरवी । गौरवी जे आदरें ॥ २० ॥
 साधुसंत अथवा श्रीहरि । कोणातेंही धरुनि निजकरीं ॥
 आपुली कथा आपण करी । निजकर शिरीं ठेवुनी ॥ २१ ॥
 जैसी शके सतराशें सालीं । महीपतीस बुद्धि स्फुरली ॥
 साधु संतांहीं सेवा घेतली । चरित्रें लिहिविलीं त्या करवीं ॥ २२ ॥
 तीच सेवा अठराशें सालीं । दास गणूच्या हस्तें घेतली ॥
 पुढील संतचरित्रें लिहिविली । पावन झालीं सकळीकां ॥ २३ ॥
 भक्त आणि संत विजय ग्रंथ । भक्त आणि संत लीलामृत ॥
 हे चार जैसे महीपती रचित । दास गणूकृत दोन तसे ॥ २४ ॥
 एकाचें नांव भक्तलीलामृत । दुजयाचें तें संतकथामृत ॥
 उपलब्ध अर्वाचीन भक्त संत । उभय ग्रंथांत वर्णिले ॥ २५ ॥
 त्यांतील भक्तलीलामृतांत । श्रीसाईचें मधुर चरित ॥
 आहे वर्णिलें अध्यायत्रयींत । श्रोतीं तें तेथ वाचावें ॥ २६ ॥
 तैशीच गोड ज्ञानकथा । कथिती साई एकाभक्ता ॥
 ती वाचावी संतकथामृता । अध्याय सत्तावन पहा ॥ २७ ॥
 शिवाय साईची अलौकिक लीला । रघुनाथ सावित्री भजनमाला
 अनुभव पूर्वक निववी जनाला । अभंग पदाला गाऊन ॥ २८ ॥
 यांतचि एक बाबांचें लेंकरुं । जें तृषित चकोरां अमृत करुं ॥
 वर्षलें कथामृत प्रेम पडि भरुं । श्रोतां तें सादरुं सेवावें ॥ २९ ॥

दास गणूची स्फूट कविता । तीही अत्यंत रस भरिता ॥
 आनंद देईल श्रोतयाचित्ता । लीला परिसर्ता बाबांची ॥ ३० ॥
 तैसेंच गुर्जर जनांकरितां । भक्त अमीदास भवानी मेथा ॥
 यांनीं ही कांहीं चमत्कार कथा । अति प्रेमळता लिहिल्याती ॥ ३१ ॥
 शिवाय कांहीं सद्भक्त शिरोमणी । साई प्रभा हें नांव ठेवुनीं ॥
 प्रसिद्ध करित पुण्यपट्टणी । कथा श्रेणी बाबांच्या ॥ ३२ ॥
 ऐस ऐशिया कथा असतां । या ग्रंथाची काय आवश्यकता ॥
 शंका येईल श्रोतया चित्ता । निराकरणता आकर्णिजे ॥ ३३ ॥
 साईचरित्र महासागर । अनंत अपार रत्नाकर ॥
 मी टिटवी तो रिता करणार । घडणार हें कैसेनी ॥ ३४ ॥
 तैसें साईचें चरित्र गहन । अशक्य कधींही सांग वर्णन ॥
 म्हणून करावें करवेल तें कथन । तेणेंच समाधान मानावें ॥ ३५ ॥
 अपार साईच्या अपूर्व कथा । शांतिदायक भवद्वार्ता ॥
 श्रोतियां देतील श्रवणोल्हासता । चित्तस्थिरता निजभक्तां ॥ ३६ ॥
 कथा बदले परोपरीच्या । व्यावहारिक उपदेशाच्या ॥
 तैशाच सर्वांच्या अनुभवाच्या । वर्माच्या निजकर्माच्या ॥ ३७ ॥
 अपौरुषेय श्रुति विख्यात । जैशा असंख्य आख्यायिकाविश्रुत ॥
 तैशाच बाबा मधुर अर्थभरित । कथा अपरिमित सांगत ॥ ३८ ॥
 ऐकतां त्या सावधान । इतर सुखें तृणासमान ॥
 विरोन जाय भूकतहान । समाधान अंतरीं ॥ ३९ ॥
 कोणासव्हावी ब्रम्ह सायुज्यता । अष्टांगयोग प्रावीण्यता ।
 समाधिसुख निर्भस्ता । होईल कथा परिसर्तां या ॥ ४० ॥

श्रवणार्थियांचें कर्मपाश । तोडून टाकित्ती या कथा अशेष ॥
बुद्धीसदेती सुप्रकाश । निर्विशेष सुख सकळां ॥ ४१ ॥

तेणें मज स्फुरली वासना । ऐशा सुसंग्राह्य कथा नाना ॥
ओवूनी करावें मालाग्रथना । हीच उषसना चांगली ॥ ४२ ॥

कानीं पडतां चार अक्षरें । तात्काळ जीवाचें दुर्दिनओसरे ॥
संपूर्ण कथा ऐकर्ता सादरें । भावार्थी उतरेल भवपार ॥ ४३ ॥

माझी करोनिया लेखणी । बाबाच मिरवितील माझा पाणी ॥
मी तो केवळ निमित्ताला धणी । अक्षरें वळणीं वळवीतों ॥ ४४ ॥

वर्षानुवर्ष बाबांची लीला । पाहोनि लागला मनासी चाळा ॥
बाबांच्या गोष्टी कराव्या गोळा । भोळ्या प्रेमळा कारणें ॥ ४५ ॥

होऊनियां प्रत्यक्ष दर्शन । निवाले नाहीत ज्यांचे नयन ।
तयांस बाबांचें माहात्म्य श्रवण । पुण्य पावन घडावें ॥ ४६ ॥

कोणा सभाग्याचिया मना । वाचावयाची होईल कामना ।
परमानंद होईल मना ॥ समाधाना लाहेल ॥ ४७ ॥

ऐंशी मनांत उदेली वृत्ति । माधवरावांचे कानावरतीं ॥
घातली परी साशंक चित्तीं । कैसें मजप्रति साधे हें ॥ ४८ ॥

वयास उलटलीं वर्षे साठ । बुद्धिही नाठ वाहे सुनाट ॥
अशक्तपणें राहिल खटपट । उरली बडवट तोंडाची ॥ ४९ ॥

ती तरी व्हावी साईप्रीत्यर्थ । साधेल कांहींतरी परमार्थ ॥
इतरत्र होईल ती निरर्थ । एतदर्थ हा यत्न ॥ ५० ॥

अनुभव घेतां दिवस राती । वृत्तांत लिहावा आलें चित्तीं ॥
जयाच्या परिशीलनें शांति । मनास विश्रांति लाभेल ॥ ५१ ॥

आत्मतृप्तीचे निसर्गोद्धार । स्वानुभूतीचे अधिष्ठानावर ॥
 बाबा उद्धारले वारंवार । श्रोतयां सादर करावे ॥ ५२ ॥
 बहुत वदले ज्ञानकथा । अनेकां लाविलें भजनपंथा ॥
 तयांचा संग्रह करावा पुरता । होईल गाथा साईचा ॥ ५३ ॥
 त्या या कथा जे सांगती । सादर मनें जे जे ऐकती ॥
 उभयांच्या मनास विश्रान्ति । पूर्ण शांति लाभेल ॥ ५४ ॥
 ऐकतां श्रीमुखींच्या कथा । भक्त विसरतील देहव्यथा ॥
 तयांचें ध्यान मनन करितां । भव निर्मुक्तता आपैसी ॥ ५५ ॥
 श्रीसाईमुखींच्या वार्ता । अमृता परिस रस भरिता ॥
 परमानंद दाटेल परिसतां । काय मधुरता वानूं मी ॥ ५६ ॥
 ऐशिया कथा जो अदांभिकता । आढळेल मज गातां वर्णितां ॥
 वाटे तया पदरज धुळी लोळतां । मोक्ष हाता येईल ॥ ५७ ॥
 तयांच्यागोष्टींची अलौकिक मांडण । तैशीच शब्दा शब्दाची ठेवण
 परिसतां तल्लीन श्रोतृगण । सुख संपूर्ण सकळिकां ॥ ५८ ॥
 जैसे गोष्टी एकावया कान । किंवा दर्शन घ्यावया नयन ॥
 तैसेंच मन होऊनियां उन्मन । सहज ध्यान लागावें ॥ ५९ ॥
 गुरुमाउली माझी जननी । कथिती तियेच्या कथा ज्या जनीं ॥
 ऐकिजेती वदनो वदनीं । सादर श्रवणीं साठवूं ॥ ६० ॥
 त्या त्याच वारंवार आठवूं । साठवतील तितक्या साठवूं ॥
 प्रेमबंधनीं त्या गाठवूं । मग लुटवूं परस्पर ॥ ६१ ॥
 यांत माझे कांहींच नाहीं । साईनाथांचीच प्रेरणा ही ॥
 ते जैसे वदवितील कांहीं । तैसें तें पाहीं मी वदे ॥ ६२ ॥

मी वदें हाही अहंकार । साईच स्वयें सूत्रधार ॥

तोच वाचेचा प्रवर्तविणार । तरी ते वदणार मी कोण ॥ ६३ ॥

मीपणा समर्पितां पायांवर । सौख्य लाधेल अपरंपार ॥

सकळ सुखाचा संसार । अहंकार गेलिया ॥ ६४ ॥

ही वृत्ति उठायी अवसर । बाबांस विचारुं नाही धीर ॥

आले माधवराव पायरीवर । त्यांचें कानावर घातली ॥ ६५ ॥

तेचवेळीं माधवरावांनीं । नाहीं तेथें दुसरे कोणी ॥

ऐसाच प्रसंग साधुनी । बाबा लागुनीं पुसियलें ॥ ६६ ॥

बाबा हे अण्णां साहेव म्हणती । आपुलें चरित्र यथामती ॥

लिहावें ऐसें येतें चित्तीं । आपुली अनुमति असलिया ॥ ६७ ॥

मी तो केवळ भिकारी । फिरतो भिक्षेस दारोदारीं ॥

ओली कोरडी भाजी भाकरी । खाऊनी गुजारीं काळ मी ॥ ६८ ॥

त्या माझी कथा काशाला । कारण होइल उपहासाला ॥

ऐसें न म्हणाया हिरियाला । कोंदणीं जडविला पाहिजे ॥ ६९ ॥

असो आपुली अनुज्ञा काय । लिहितील आपण असल्या सहाय ॥

किंवा लिहिवितील आपुलेचपाय । दूर अपाय दवडुनी ॥ ७० ॥

असतां संतांचीं आशीर्वचनें । तेंच उपक्रम ग्रंथरचने ॥

विना आपुल्या कृपावलोकनें । निर्विघ्न लेखन चालेना ॥ ७१ ॥

जाणोनि माझिया मनोगता । कृपा उपजली साईसमर्था ॥

म्हणती लाहसील मनोरथा । पायीं म्यां माथा ठेविला ॥ ७२ ॥

१ मशीदीची पायरी. २ या साईचरित्राच्या लेखकास त्यांचे स्नेही बहुधा या नांवाने संबोधितात.

दिधला मज उदीचा प्रसाद । मस्तकीं ठेविला हस्तवरद ॥

साईसकलधर्मविशारद । भवापनोदक भक्तांचा ॥ ७३ ॥

एकोनि माधवरावांची प्रार्थना । साईस आली माझी करुणा ॥

अधीर मनाच्या शांतवना । धैर्य प्रदाना आदरिलें ॥ ७४ ॥

भावार्थ जाणोनि माझे मनींचा । अनुज्ञापनीं प्रवर्तली वाचा ॥

‘कथावार्तादि अनुभवांचा । संग्रह साचा करावा’ ॥ ७५ ॥

दफ्तर ठेवा बरें आहे । त्याला माझे पूर्ण सहाये ॥

तो तर केवळ निमित्त पाहें । लिहावें माझे मीच कीं ॥ ७६ ॥

माझी कथा मीच करावी । भक्तेच्छा मीच पुरवावी ॥

तयानें अहंवृत्ति जिरवावी । निरवावी ती ममपदीं ॥ ७७ ॥

ऐसें वतें जो व्यवहारीं । तयामी पूर्ण साह्य करी ॥

हे कथाच काय सर्वतोपरी । तयाघरीं रावें मी ॥ ७८ ॥

अहंवृत्ति जेव्हां मुरे । तेव्हां तयाचा ठावही नुरे ॥

मीच मग मीपणें संचरें । माझ्याच करे लिहीन मी ॥ ७९ ॥

ये बुद्धि जें कर्म आरंभिलें । श्रवण मनन वा लेखन वहिलें ॥

ज्याचें त्यानेंच तें संपादिलें ॥ त्यास तों केलें निमित्त ॥ ८० ॥

अवश्यमेव दप्तर ठेवा । घरीं दारीं असा कुठें वा ॥

वारंवार आठव ठेवा । होईल विसाव जीवास ॥ ८१ ॥

करितां माझिया कथांचें श्रवण । तयांचें कीर्तन आणि चिंतन ॥

होईल मद्भक्तीचें जनन । अविद्या निरसन रोकडें ॥ ८२ ॥

जेथें भक्ती श्रद्धान्वित । तयाचा मी नित्यांकित ॥

ये अर्थीं न व्हावे शंकित । इतरत्र अप्राप्त मी सदा ॥ ८३ ॥

सद्भावें या कथा परिसतां । निष्ठा उपजेल श्रोतयां चित्ता ॥
 सहज स्वानुभव स्वानंदता । सुखावस्था लाधेल ॥ ८४ ॥
 भक्तासीं निजरूपज्ञान । जीवा शीवा समाधान ॥
 लक्षेल अलक्ष्य निर्गुण । चैतन्यघन प्रगटेल ॥ ८५ ॥
 ऐसें या मत्कथांचें विद्वान । याहून काय पाहिजे आन ॥
 हेंच श्रुतीचें ध्येय संपूर्ण । भक्त भंपन्न ये अर्थी ॥ ८६ ॥
 जेथें वादावादीची बुद्धी । तेथें अविद्या माया समृद्धि ॥
 नाहीं तेथें स्वहित शुद्धी । सदा दुर्बुद्धी कुतर्की ॥ ८७ ॥
 तो न आत्मज्ञानास पात्र । त्यास ग्रासी अज्ञान मात्र ॥
 नाहीं त्यास इहपरत्र । असुख सर्वत्र सर्वदा ॥ ८८ ॥
 नको स्वपक्षस्थापन । नको परपक्षनिराकरण ॥
 नको पक्षद्वयात्मक विवरण । कायते निष्कारण सायास ॥ ८९ ॥
 “नको पक्षद्वयात्मक विवरण” । होतां या शब्दाचें स्मरण ॥
 पूर्वीं श्रोतयां दिधलें अभिवचन । जाहली आठवण त्याची ॥ ९० ॥
 मार्गां प्रथमाध्याय संपता । वचन दिधलेंसे कीं श्रोतां ॥
 हेमाड नाम करण कथा । आधीं समस्तां सांगेन ॥ ९१ ॥
 कथेमध्ये ही आडकथा । परिसतां ठरेल युक्तायुक्तता ॥
 होईल जिज्ञासेची पूर्तता । ही ही प्रेरकता साईची ॥ ९२ ॥
 पुढें मग पूर्वानुसंधान । होईल साई चरित्र निवेदन ॥
 ह्मणून श्रोतां करावें श्रवण । दत्तावधान ते कथा ॥ ९३ ॥
 आतां हा साईलीला ग्रंथ । भक्त हेमाडपंत विरचित ॥
 ऐसें जे प्रति अध्यायांतीं श्रुत । ते हे पंत कोण कीं ॥ ९४ ॥

सहज आशंका श्रोतयां मना । करावया तज्जिज्ञासा शमना ॥
 कैसा आरंभ या नामकरणा । व्हावें त्या श्रवणा सादर ॥ ९५
 जन्मादारभ्य मरणावधी । षोडश संस्कार देहासंबंधीं ॥
 त्यांतील एक नामकरण विधी । संस्कार सिद्धी प्रसिद्ध ॥ ९६
 तत्संबंधीं अल्प कथा । श्रोतां परिसीजे सादर चित्ता ॥
 हेमाडपंत नामकरणता । प्रसंगोपात्तता प्रगटेल ॥ ९७ ॥
 आधीं हा लेखक स्वट्याळ । जैसा स्वट्याळ तैसा वाचाळ ॥
 तैसाच टवाळ आणि कुटाळ । नाहीं विटाळ ज्ञानाचा ॥ ९८ ॥
 नाहीं ठावा सद्गुरु महिमा । कुबुद्धी आणि कुतर्कप्रतिमा ॥
 सदा निज शाहाणीवेचा गरिमा । वादकर्मा प्रवृत्त ॥ ९९ ॥
 परी प्राक्तनरेषा सबळ । तेणेंच साईचे चरण कमळ ॥
 दृष्टीस पडलें अदृष्टें केवळ । हा तो निश्चळ वादनिष्ठ ॥ १०० ॥
 काका साहेब भक्त प्रवर नानासाहेब चांदोरकर ॥
 यांसी ऋणानुबंध नसता जर । कोठून जाणार शिरडी हा १०१
 काकासाहेब आग्रहा पडले । शिरडीचें जाणें निश्चित ठरलें ॥
 जावयाचे दिवशींच बदललें । मन तें फिरलें अवचित ॥ १०२ ॥
 याचा एक परम मित्र ॥ तो लब्धानुग्रह गुरुपुत्र ॥
 असतां लोणावळ्यास सहकलत्र । प्रसंग विचित्र पातला १०३।
 त्याचा एकुलता एक सुत । शरीरें सुदृढ गुणवंत ॥
 असतां त्या शुद्ध हवेच्या स्थानांत । ज्वराक्रांत जाहला १०४।

१ रा. रा. हरी सिताराम उर्फ भाऊसाहेब दीक्षित यांना साईबाबा काका म्हणून संबोधित.

२ कै. बा. नारायण गोविंद चांदोरकर यांना साईबाबा नाना म्हणून संबोधित.

केले सकळ उपाय मानवी । जाहले दोरे उतारे दैवी ॥
 गुरुस आणून सन्निध बैसवी । अखेर फसवी सुत त्यातें १०५ ॥
 प्रसंग पाहूनि ऐसा विकट । निवारावया दुर्धर संकट ॥
 गुरुस बसविलें पुत्रा निकट । तें सर्व फुकट जाहलें ॥ १०६ ॥
 ऐसा हा संसार महा विचित्र । कोणाचा पुत्र कोणाचें कलत्र ॥
 प्राणिमात्राचें कर्मतंत्र । अदृष्ट सर्वत्र अनिवार ॥ १०७ ॥
 कानीं पडतां ही दुर्वार्ता । अति उद्विग्नता आली चित्ता ॥
 हीच काय गुरुची उपयुक्तता । पुत्र एकुलता राखवेना ॥ १०८ ॥
 प्रारब्ध कर्म प्राबल्यता । तीच साई दर्शनीं शिथिलता ॥
 प्राप्त झाली या माझिया चित्ता । पडला मोडता गमनांत ॥ १०९ ॥
 किमर्थ जावें शिरडीप्रती । काय त्या माझ्या स्नेहाची स्थिती ॥
 हाच ना लाभ गुरुचे संगती । गुरु काय करिती कर्मास ॥ ११० ॥
 असेल जें जें ललाटीं लिहिलें । तें तेंच जरी होणार बहिलें ॥
 मग तें गुरुविण काय कीं अडलें । जाणें ठेलें शिरडीचें ॥ १११ ॥
 किमर्थ अपुलें स्थान सोडा । कशास गुरुचे मार्गें दौडा ॥
 सुखाचा जीव दुःखांत पाडा । कवण्या चाडा कळेना ॥ ११२ ॥
 जैसें जैसें यहच्छे घडे । तें तें भोगूं सुख वा सांकडे ॥
 काय जाऊनियां गुरुच्याकडे । जरी होणारापुढें चालेना ॥ ११३ ॥
 जैसें जयाचें अर्जित । नको म्हणतां चालून येत ॥
 होणारापुढें कांहींही न चालत । नेलें मज खेंचित शिरडीस ॥ ११४ ॥
 नानासाहेब प्रांताधिकारी । करूं निवाले वसईची फेरी ॥
 ठाण्याहूनि दादरावरी । येवूनि विळभरी बैसले ॥ ११५ ॥

मध्यंतरी एक तास । गाडी वसईची यावयास ॥
 घाटलें हा अवंकाश । लावूं कीं कामास एकादिया ॥ ११६ ॥
 जाहली मात्र ऐसी स्फूर्ति । तोंच आली दादरावरती ॥
 गाडी एक केवळ वांद्यापुरती । ते मग बैसती तियेंत ॥ ११७ ॥
 घेतां गाडी निजस्थानीं । निरोप आला मज लागूनी ॥
 मग मी भेट घेतां तत्क्षणीं । चालली काहणी शिरडीची ॥ ११८ ॥
 'केव्हां निघणार साईदर्शना । किमर्थ आळस शिरडी गमना' ॥
 'दीर्घसूत्रता कां प्रस्थाना । निश्चिंती मना कां नाही' ॥ ११९ ॥
 पाहूमि नानांची आतुरता ॥ मीही शरमलों अपुले चित्ता ॥
 परी मनाची झालेली चंचलता । पूर्ण प्रांजळता निवेदली ॥ १२० ॥
 त्यावरी मग नानांचा बोध । कळकळीचा प्रेमळ शुद्ध ॥
 परिसतां शिरडीगमनेच्छोद्बोध । अति मोदप्रद जाहला ॥ १२१ ॥
 'तात्काळ निघतो' घेतलें वचन । तेव्हांच नानांही केलें प्रयाण ॥
 मग मीही मार्गें परतोन । ठेविलें प्रस्थान मुहूर्ती ॥ १२२ ॥
 मग सरसामान आवरुनी । सर्व निरवानिरव करुनी ॥
 तेच दिवशीं अस्तमानीं । शिरडी लागूनि निघालों ॥ १२३ ॥
 सायंकाळ पाठील मेल । दादरावर उभी राहिल ॥
 जाणून दादरचेच भरलें हंशील । तिकीट तेथील घेतलें ॥ १२४ ॥
 परी मी गाडींत जळून बसतां । बांद्रे स्टेशनीं गाडी असतां ॥
 यवन एक गाडी सुटतां । अति चपळता आंत ये ॥ १२५ ॥
 तिकीट घेऊं दादरपर्यंत । तोंच आरंभीं कार्याविघात ॥
 मध्य रात्री भविकापात । तैसा डोकावत होता कीं ॥ १२६ ॥

सर्वे पाहून सरसामान । यवनपुसे मज 'कोठे गमन ?' ॥
 तंव ह्मणे मी दादरास जाऊन ॥ मेल साधीन मनमाडची ॥ १२७ ॥
 तंव तो सुचवी वेळेवर । उतरूं नका हो दादरावर ॥
 मेल न तेथें थांबणार । बोरीबंदर गांठावें ॥ १२८ ॥
 होती न वेळीं ही सूचना । मेल दादरवर मिळती ना ॥
 नकळे मग या चंचल मना । काय कल्पना उठत्या तें ॥ १२९ ॥
 परी ते दिवसीं प्रयाणयोग । साधावा ऐसाच होता सुयोग ॥
 ह्मणोन मध्यंतरीं हा कथाभाग । घडला मनाजोग अवचिता ॥ १३० ॥
 तिकडे भाऊसाहेब दिक्षित । होतेच मार्गप्रतिक्षा करीत ॥
 उदयीक नऊ दहाचे आंत । जाहलें शिरडींत सादर ॥ १३१ ॥
 इसवी सन एकूणीससैं दहा । वर्तमान हें घडलें पहा ॥
 एक साठ्यांचाच वाडा तेव्हां । होता रहावयास उताळूंसा ॥ १३२ ॥
 तांग्यांतून उतरल्यावरी । दर्शनोत्सुक्य दाटलें अंतरीं ॥
 कधीं चरण बंदीन शिरीं । आनंद लहरी उसळल्या ॥ १३३ ॥
 इतुक्यांत साईचे परमभक्त । तात्या साहेब नूलकर विख्यात ॥
 मशीदींतून आले परत । ह्मणती "त्वरित दर्शन घ्या ॥ १३४ ॥
 "आलेच बाबा घंडळीनिशीं । चाडियाचे कोपऱ्यापाशीं ॥
 "चला आघीं धूळ भेटीशीं । मग ते लेंडीसी निघतील ॥ १३५ ॥
 "पुढें मग करा स्नान । बाबा जो येतात मार्गे परतोन ॥
 "तेव्हां मग मशीदीस जाऊन । स्वस्थ दर्शन घ्या पुन्हां" ॥ १३६ ॥
 ऐसैं ऐकुन आई आई । धांवलों बाबा होतें त्या आई ॥
 धुळींत घातलें लोट्यामण पाई । आनंद न घाई मज्जांत ॥ १३७ ॥

नाना साहेब सांगून गेले । त्याहून अधिक प्रत्यक्ष पाहिलें ॥
 दर्शने न्या धन्य मानिलें । साफल्य झालें नयनाचें ॥ १३८ ॥
 कधीं ऐकिला नाही देखिली । मूर्ति पाहूनि दृष्टि निवाली ॥
 तहान भूक सारी हरपली । तदस्थ ठेलीं इंद्रियें ॥ १३९ ॥
 लाधलों साईचा चरणस्पर्श । पावलों जो परामर्ष ॥
 तोच या जीवाचा परमोत्कर्ष । नूतन आयुष्य तेथुनी ॥ १४० ॥
 ज्यांचेनि लाधलों हा सत्संग । सुखावलों मी अंग प्रत्यंग ॥
 त्यांचे ते उपकार अव्यंग । राहोत अभंग मजवर ॥ १४१ ॥
 ज्यांचेनि पावलों परमार्थातें । तेच कीं खरें आप्त भ्राते ॥
 सोयरे नाहीत त्यां परते । ऐसें निज चित्तें मानीं मी ॥ १४२ ॥
 केवढा त्यांचा उपकार । करूं नेणें मी प्रत्युपकार ॥
 ह्मणोनि केवळ जोडुनि कर । चरणीं हें शीर ठेवितों ॥ १४३ ॥
 साई दर्शन लाभ घडला । माझिया मनींचा विकल्प झडला ॥
 चरी साईसमागम घडला । परम प्रकटला आनंद ॥ १४४ ॥
 साई दर्शनां हीच नवाई । दर्शनें वृत्तीस पालट होई ॥
 पूर्व कर्माची मावळे सई । वीट विषयीं हळुहळु ॥ १४५ ॥
 पूर्व जन्मींचा पापसंचय । कृपावलोकनें झाला क्षय ॥
 आशा उपजली आनंद अक्षय । करितील पाय साईचे ॥ १४६ ॥
 भाग्यें लाधलों चरणमानस । वायसाचा होई-न हंस ॥
 साई महंत संतावतंस । परमहंससद्योगी ॥ १४७ ॥
 पाप ताप दैन्य विनाशी । ऐसिया साईच्या दर्शनेसी ॥
 पुनित आज जहालों मी बहुवसी । पुण्यराशी समागमें ॥ १४८ ॥

पूर्वील कित्येक जन्मांच्या गांठी । ती ही साईमहाराज भेटी ॥
 हा साई एक मीनलिया दृष्टी । सकल सृष्टी साईरूप ॥१४९॥
 येतांच शिरडीस प्रथम दिवशीं । बाळासाहेब भाट्यापार्शीं ॥
 आरंभ झाला वादावादीशीं । गुरु काशासी व्हावा कीं ॥१५०॥
 बुडवून अपुली स्वतंत्रता । ओढूनि घ्यावी कां परतंत्रता ॥
 जेथें निज कर्तव्यदक्षता । काय अवश्यकता गुरुची ॥१५१॥
 ज्याचें त्यानेंच केलें पाहिजे । न करी त्यास गुरुनें काय कीजे ॥
 न हालवितां हात पाय जो निजे । त्यास दीजे काय कवणें ॥१५२॥
 हाच माझा पक्ष ऊजू । प्रतिपक्षाची विरुद्ध बाजू ॥
 दुराग्रहाचाच तो तराजू । वाद माजून राहिला ॥ १५३ ॥
 अंगीं दुर्धर देहाभिमान । तेणेंच वादावादीचें जनन ॥
 अहंभावाची ही खूण । नाही त्यावीण वाद जर्गी ॥ १५४ ॥
 प्रतिपक्षाचें निश्चित मत । हो का पंडित वेद पारंगत ॥
 पुर्वानुग्रहाव्यतिरिक्त । पुस्तकी मुक्त केवळ तो ॥ १५५ ॥
 दैव थोर कीं कर्तृत्व थोर । वाद चालला हा घनघोर ॥
 केवळ दैवावर टाकून भार । काय हो होणार मी ह्मणे ॥१५६॥
 तंव बोले विरुद्ध पक्षकार । होणारासि नाहीं प्रतिकार ॥
 होष्यमाण नाहीं टळणार । मी मी म्हणणार भागले ॥ १५७ ॥
 दैवापुढें कोण जाई । एक करितां एक होई ॥
 ठेवा तुमची ही चतुराई । अभिमान ठायीं पडेना ॥ १५८ ॥
 मी ह्मणे हो ह्मणतां कसें हे । करील त्याचेंच सर्व आहे ॥
 आळशापरी बैसून राहे । दैव साहे कसें तें ॥ १५९ ॥

"उद्धरेदात्मनात्मानं." । गर्जे स्वयं स्मृति वचन ॥
 त्याचा अनादर करून । तरून जाणें अशक्य ॥ १६० ॥
 हें ज्याचे त्यानेच करावें लागे । लागारें किमर्थ गुरुचे मार्गे ॥
 आपण असल्यावीण जागे । गुरूनें भागे कैसेनी ॥ १६१ ॥
 आपुली सदसद्विचार बुद्धि । आपुलें साधन चित्तशुद्धि ॥
 तें झुगारुनि देईल जो कुबुद्धि । गुरु काय सिद्धि देई त्या ॥ १६२ ॥
 या वादाचा अंत नाही । निष्पन्न कांहीं जाहलें नाही ॥
 चित्त स्वास्थ्यास अंतरलों पाहीं । हेच कमाई म्यां केली ॥ १६३ ॥
 ऐसा वाद घालितां घालितां । कोणीही ना तिलभर थकतां ॥
 ऐसा होन घटका लोटतां । वाद आटपता घेतला ॥ १६४ ॥
 पुढें मंडळी समवेत । आह्मी जातो जों मशीदींत ॥
 बाबा काका साहेबांप्रत । परिसा पुसत काय तें ॥ १६५ ॥
 'काय चाललें होतें वाड्यांत । वाद कशाचा होतां भांडत ॥
 'काय झणाले हे हेमाडपंत' । मजकडे पाहत बोलले ॥ १६६ ॥
 वाड्यापासून मशीदीपर्यंत । मध्यंतरी अंतर बहुत ॥
 बाबांस कळलें कैसें हें वृत्त । आश्चर्य चकित मी मनीं ॥ १६७ ॥
 असो ऐसा मी वाग्वाण-हत । जाहलों निःसह लज्जावनत ॥
 पहिल्याच भेटीस कीं हे अनुचित । घडलें अविहित मजकरवीं ॥ १६८ ॥
 हें हेमाडपंतनामकरण । प्रातःकालींचा वाद या कारण ॥
 तेंच बाबांस हेमाडस्मरण । मनीं मी खूण बांधिली ॥ १६९ ॥
 देवगिरीचे राजे यादव । हेच ते दौलताबादींचे जावण ॥
 तेरावे शतकीं राज्य वैभव । वाढविलें गौरव महाराष्ट्राचें ॥ १७० ॥

“ प्रौढ प्रतापचक्रवर्ती ” । महादेव नामा भूपती ॥
 पुतण्या तयाचा पुण्यकीर्ती । विक्रम प्रख्याती पावला ॥१७१॥
 तोही यदुत्रंश चुडामणी । रामराजा राजाग्रणी ॥
 मंत्री या उभयांचा बहुगुणी । सर्व लक्षणी हेमाद्री ॥ १७२॥
 तो धर्मशास्त्र ग्रंथकार । ब्रह्मवृन्दार्थ परम उदार ॥
 आचार व्यवस्था संगतवार । आरंभी रचणार हेमाद्री ॥१७३॥
 व्रतदानतीर्थमोक्षवाणी । नामे 'चतुर्वर्गचिंतामणी' ॥
 ग्रंथ रचिला हेमाद्रीनी । विख्यात करणी तयाची ॥१७४॥
 गीर्वाण भाषंत हेमाद्रिपंत । तोच प्राकृती हेमाडपंत ॥
 मुत्सही राजकारण निष्णात । होता विख्यात ते कार्त्वी ॥१७५॥
 परी तो बत्स मी भारद्वाज गोत्री । तो पंच मी तीन प्रवरी ॥
 तो यजुर्मीरुग्वेदाधिकारी । तो धर्मशास्त्री मी मूढ ॥१७६॥
 तो माध्यंदिन मी शाकल । तो धर्मज्ञ मी बाष्कल ॥
 तो पंडित मी मूर्ख अकुशल । कां यज पोकळ ही पदवी ॥१७७॥
 तो राजकारण धुरंधर मुत्सही । मी अल्पमती मंदबुद्धि ॥
 त्याची राजर्मशस्ति प्रसिद्धि । ओवीन साधी मज घडवे ॥१७८॥
 तो ग्रंथकारकलाभिज्ञ । मी तो ऐसा ठोंबा अज्ञ ॥
 तो धर्मशास्त्र विशारद सूज्ञ । मी अल्पप्रज्ञ हा ऐसा ॥ १७९ ॥

१ पंढरपूर येथे शके १९९२ प्रमोदनाम संवत्सर या मित्याचा एक कोरीब लेख आहे त्या लेखांत या महादेव भूपतीस हें विशेषण योजिलेले आहे.

२ हेमाडपंतानें राज शोकडो ब्राह्मण जेऊं बालावेत अशी त्याची आख्या आहे.

३ श्याख्यांत व्रत, दान, तीर्थ आणि मोक्ष या चार प्रकरणांचें सविस्तर विवेचन केले आहे, असा हा चतुर्वर्ग चिंतामणि नामक ग्रंथ आहे.

४ या मीमांसे हेमाडपंतांचें एक संस्कृत काम्य आहे.

तयाचा 'लेखनकल्पतरू' । नाना चित्रकाव्यांचा आकरू ॥
 मी हे ऐसें वावांचें लेकरूं । येईना करूं ओवी ही ॥ १८० ॥
 गोरा चोखा सांवता माळी । निवृत्ति ज्ञानोबा नामादि सगळी ॥
 भागवतधर्मप्रवर्तक मंडळी । उदयास आली ये काळी ॥ १८१ ॥
 पंडित बोपदेव विद्वन्मणी । चमके जयाचे सभांजणी ॥
 तेथेंच हेमाडपंत राजकारणी । ख्याती गुणिंगणी जयाची ॥ १८२ ॥
 तेथून पुढें उत्तरेहूनी । उतरल्या या देशीं फौजा यावनी ॥
 जिकडे तिकडे मुसलमानी । अम्बल दक्षिणी मावळला ॥ १८३ ॥
 उगाच ना या पदवीचें दान । चतुराईचा हा सन्मान ॥
 वादावादीवरी हा वाग्वाण । अभिमान खंडण व्हावया ॥ १८४ ॥
 होऊनि अर्ध्या हळकुंडे पिवळें । उगीच योग्यतेवीण जो बरळें ॥
 तया माझिये उघडिले डोळे । घालून वेळेवर अंजन ॥ १८५ ॥
 असो ऐसें हें पूर्वोक्त लक्षण । साई मुखोदित विलक्षण ॥
 प्रसंगोचित सार्थ नामकरण । तें म्यां भूषण मानिलें ॥ १८६ ॥
 कीं यांतून मज लाघो शिक्षण । वादावादी हें कुलक्षण ॥
 स्पर्शानि मज एकही क्षण । परम अकल्याणकारी तें ॥ १८७ ॥
 गळूनि जावा वादाभिमान । एतदर्थ हें अभिधान ॥
 जेणें आमरण रहावें भान । नित्य निरभिमान असावें ॥ १८८ ॥
 राम दात्रयी देव अवतारी । पूर्ण ज्ञानी विश्वासीं तारी ॥
 अखिल ऋषिगणमानसविहारी । चरण धरी वसिष्ठाचे ॥ १८९ ॥

१ हेमाडपंतांच्या या 'लेखन कल्पतरू' नामक ग्रंथांत त्यांच्या मराठी काव्य-
 रचनेच्या विविधभावदल उल्लेख 'आनंद' मासिक पुस्तकाच्या एप्रिल १९२३ च्या
 मंड १-१ पृ. ४१४ वर पहा.

२ मजनांच्या.

कृष्ण परब्रह्माचें रूपडें । तयासही गुरु करणें पडे ॥
 सांदीपनीच्या गृही लांकडें । सोसूनि सांकडें वाहिलीं ॥१९०॥
 तेथें माझी काय मात । वादावादी करावी किमर्थ ॥
 गुरुवीण ज्ञान वा परमार्थ । नाही हा शास्त्रार्थ दृढ केला ॥१९१॥
 वादावादी नाही बरी । नको कुणाची बरोबरी ॥
 नसतां श्रद्धा आणी सबूरी । परमार्थ तिळभरी साधेना ॥१९२॥
 हेंही पुढें आलें अनुभवा । ये रीती या नामगौरवा ॥
 प्रेम पुरःसर निजसद्भावा । शुद्ध स्वभावा आदरिलें ॥१९३॥
 आतां असो हें कथानक । स्वपक्षपरपक्षविच्छेदक ॥
 वाद प्रवाद निवर्तक । सर्वासही बोधक समसाम्यें ॥१९४॥
 असो ऐसें हे ग्रंथप्रयोजन । अधिकारीअनुबंधनेदर्शन ॥
 ग्रंथकाराचें नामकरण । कथन श्रवण करविलें ॥ १९५ ॥
 पुरे आतां हा अध्याय विस्तार । हेमाड साई चरणीं सादर ॥
 पुढें यथानुक्रम कथा सविस्तर । श्रवणतत्पर व्हावें जी ॥१९६॥
 साईच अपुली सुखसंपत्ती । साईच अपुली सुखसंविती ॥
 साईच अपुली परम निवृत्ति । अंतिम गती श्रीसाई ॥१९७॥
 साई कृपेचिया कारणें । साई चरित्र श्रवण करणें ॥
 तेणेंच दुस्तर भवभय तरणें । कलिमल हरणें निर्मूला ॥१९८॥
 इति श्री संतसज्जन प्रेरिते । भक्त हेमाडपंत विरचिते ॥

श्री साईसमर्थ सच्चरिते । कथा प्रयोजन नामकरणं

नाम द्वितीयोध्यायः संपूर्णः ॥

श्रीसद्गुरु साईनाथार्पणमस्तु शभंभवतु ॥